

برخی از ویژگی‌های مبلغ از منظر پیامبر اعظم ﷺ

مجتبی معموری

عضو حلقه علمی بلاغ / دانش پژوه دوره عمومی تبلیغ و تربیت اسلامی / گروه آموزشی تبلیغ و تربیت اسلامی

چکیده

در گستره فرهنگ، «تبلیغ» کلید توسعه و پیشرفت معنوی است که در همه ادیان (و از جمله اسلام) مورد توجه قرار دارد. از این لحاظ در دین اسلام، تبلیغ جایگاه خاصی را به خود اختصاص داده است. نویسندگان یادآور می‌شود مبلغانی که با غیر مسلمان‌ها ارتباط دارند بایسته است در درجه اول خود دارای خصوصیت‌های اخلاقی بارز (مثل حسن خلق، شرح صدر، و صبر...) باشند و در درجه بعد، از لحاظ دین و زمانه شناسی آشنایی کامل با دین و زبان تبلیغ و سایر علوم مرتبط داشته باشند. مؤلف سپس به مواردی از وظایف مبلغ (مانند به سوی مردم رفتن و حمایت از مظلومان و...) اشاره کرده و در آخر به جایگاه مهم مبلغ که در دیدگاه رسول اعظم ﷺ ایشان خود را به عنوان یک مبلغ معرفی کرده است می‌پردازد.^۱

کلید واژه‌ها: تبلیغ، مبلغ، خصوصیت‌های اخلاقی، وظایف مبلغ.

^۱. «انما انا مبلغ» - کنز العمال ۶/۳۵۰، ح ۱۶۰۱۰.

از آنجا که امید مسلمان‌ها بر این است که ندای «اشهد ان لا اله الا الله» بر جهان طنین افکند و نوای ملکوتی قرآن در تمام جهان دل‌ها را جلا دهد و عدالت دینی از اعماق دریای اسلام بر عرصه گیتی طنین افکند، نیاز ضروری است تا برای غیر مسلمان‌ها برنامه تبلیغی خاصی تدوین گردد تا از رهگذر آن مبلغانی دارای خصوصیات خاص شناسائی شده و زبان تبلیغ را آموزش ببینند. می‌دانیم که جایگاه تبلیغ فراتر از روند یک سویه و برانگیختن احساسات قومی و مذهبی است و امروزه تبدیل به یک فرایند دو سویه بین مخاطب و متکلم و شناسایی نقاط قوت و ضربه پذیر مخاطب گشته است. از اینرو شناخت علوم جدیدی چون روانشناسی اجتماعی و جامعه‌شناسی و مردم‌شناسی - که کلید ارتباط است - ضروری است و با توجه به و پیچیدگی تبلیغ و سلیقه دینی مخاطب، جذب و تعامل دینی نیازمند بسیاری از مهارت‌هاست.

واژه تبلیغ از ریشه بلوغ و بلاغ به معنای رساندن کامل پیام آمده است و ترجمه‌اش در «المنجد» چنین است: «بلغ - بلوغاً وصل الیه. بَلَّغَ عَنْهُ الرِّسَالَةَ إِلَى الْقَوْمِ يَعْنِي اَوْصَلَهَا إِلَيْهِمْ».

واژه مبلِّغ نیز به معنای رساننده پیام است. واژه بلغ با مشتقاتش، بیست و هفت مرتبه در قرآن آمده که دارای مترادف‌هایی؛ مانند: هدایت، دعوت، موعظه، بشیر، انذار، امر به معروف، و نهی از منکر نیز هست.

تبلیغ، در طول تحولات تاریخی و اجتماعی، از نظر معنا، کارکرد، جایگاه و خاستگاه دچار تحولات اساسی شده است به طوری که در اصطلاح امروزی این واژه کاربرد و معنای وسیع و پیچیده‌ای به خود گرفته است.

تاریخ تبلیغ و مبلغان در عصر پیامبر

اولین مبلغ در اسلام، جبرئیل امین و سپس پیامبر اکرم ﷺ و بعد ایشان ابوذر غفاری بوده است. این در صورتی است که ابوذر را در سبقه بر اسلام چهارمین^۱ مسلمان

۱. ان اثیر جزری؛ اسد الغابة، ۳۰۱/۱.

بدانیم. در تاریخ آمده که ابوذر درست در زمانی که پیامبر، مأمور به تبلیغ دین شد، به مسجد الحرام رفت و صدای ملکوتی شهادتین را بر فرق مشرکان قریش کوبید. مبلغان پیامبر ﷺ بر دو نوع بوده‌اند: در صدر اسلام به صورت فردی - فردی - این دسته به علت کمبود نیرو و شرایط موجود به تبلیغ می‌پرداختند. افرادی مثل ابوذر غفاری، مصعب بن عمیر. گروهی - بعد از مدت زمانی و در پی اعلام تبلیغ رسمی و علنی دین، مبلغان نیز گروهی شده‌اند مثل: حضرت علی علیه السلام معاذ بن جبل، و غیره.

با دقت و توجه به چهره‌های این مبلغان، در می‌یابیم که پیامبر اکرم ﷺ هر یک از ایشان را با توجه به مکان و زمان خاص، امر به تبلیغ می‌فرمود.

۱- ابوذر غفاری: اگر چه پیامبر در زمان تبلیغ مخفیانه بود؛ ولی اکثر مردم می‌دانستند که شخصی از مکه ادعای نبوت کرده است. این خبر وقتی به گوش ابوذر رسید وی سریعاً بسوی مکه شتافت تا پیامبر را ملاقات کند. او با جو خفقان مکه روبرو گردید اما با هر زحمتی بود خود را به پیامبر ﷺ رسانید و شیفته دین اسلام گردید و اسلام آورد. وی از محضر پیامبر ﷺ خدا حافظی کرد و بلافاصله خود را به مسجد الحرام رسانید و شهادتین را با صدای بلند در مکه طنین انداز کرد. جالب این بود که سه روز متوالی در مسجد الحرام شهادتین را می‌گفت و کتک می‌خورد. وی به سفارش پیامبر ﷺ به سوی قبیله خود - که در نزدیکی مدینه بود - برگشت و در آنجا به تبلیغ اسلام پرداخت. در پی این، اول برادر و مادرش و بعد نیمی از قبیله بنی غفار ایمان آوردند و سپس با تبعیت از بنی غفار، بنی اسلم نیز مسلمان شدند. این مبلغ حقیقی دین بعد از رحلت پیامبر ﷺ چه در شام و چه در بیابان‌های ربه، زمینه ایمان گروهی را فراهم کرده که هنوز هم برکات آن را در لبنان دیده می‌شود.^۱

۲- مصعب بن عمیر: جوانی پر جنب‌جوش و صادق و دارای خلق و خوی خوش، و سیمای زیبا بوده وی به دستور پیامبر ﷺ به مدینه رفت و هر کس از اهل مدینه با وی روبه‌رو می‌شدند ناخداگاه مسلمان می‌شد. او قرآن را بسیار فصیح می‌خواند.

۱. جعفر، سبحانی؛ فرازهایی از زندگی پیامبر اسلام ﷺ، ص ۱۲۲ و ۱۲۰.

۳- جعفر بن ابی طالب: به دستور پیامبر ﷺ برای همراهی مسلمانان به سوی حبشه رفت و قریش را در حبشه در تنگنا قرار داد تا حدی که نمایندگان قریش دست خالی برگشتند و زمینه اسلام پادشاه نجاشی را به وجود آورد.^۱

۴- علی بن ابی طالب (علیه السلام): چون خالد بن ولید برای دعوت به دین به سوی یمن رفته بود و شش ماه در آنجا هر کاری کرد موفق نشد، پیامبر ﷺ عمامه‌اش را بر سر حضرت علی (علیه السلام) گذاشت و حضرت با حدود سیصد نفر عازم یمن شد و خالد را به سوی مدینه برگرداند. در همان روز اول قبیله همدان ایمان آوردند که بقیه نیز به ترتیب مسلمان شدند.

۵- معاذ بن جبل: وی در یکی دیگر از سفرهای تبلیغاتی پیامبر ﷺ به سوی یمن و حضر موت رفت و با توجه به اینکه از پیشگامان اسلام بود و در دو بیعت در مکه حضور داشت، توانست موفقیت بالایی در آنجا به دست آورد.

ویژگی‌های شخصیتی مُبَلِّغ

شرایط و ویژگی‌های شخص مبلغ بسیار است و ما در اینجا به ذکر پانزده صفت مهم اشاره می‌کنیم:

۱- حسن خلق: پیامبر ﷺ آن‌گاه که معاذ را به سوی یمن فرستاد، وی را به خلق و خوی شایسته سفارش نمود.^۲ در حدیث آمده که: «احسن الناس ایماناً احسنهم خلقاً»^۳: «بهترین مردم از حیث ایمان بهترین آنها از حیث خلق است.» به عبارت دیگر یعنی با ایمان‌ترین مردم، خوش خلق‌ترین آنهاست. خداوند در قرآن به موسی سفارش می‌کند که «فقولا له قولاً لیناً»^۴: «با نرمی به مردم رفتار کن» پیامبر اکرم ﷺ به عمر بن مره در هنگام اعزام به تبلیغ دین چنین سفارش می‌کند: «درشت‌خو نباش».^۵ و جالب این است که موفق‌ترین مبلغان خوش خلق‌ترین آنها بوده‌اند.

۱. سیره ابن هشام ۳۸۲/۱.

۲. تحف العقول، ح ۲۵.

۳. بحار الانوار، ج ۷۱، ص ۳۸۷.

۴. طه/۴۴.

۵. محمد، محمدی ری شهری؛ تبلیغ بر پایه قرآن و حدیث، ص ۲۳۴.

- ۲- شرح صدر: یکی از ضروریات مبلغ از دیدگاه اسلام، شرح صدر و سعة صدر است. مبلغ باید با صبوری و متانت خاصی با مردم برخورد کند. پیامبر اکرم ﷺ می‌فرماید: «اکثر دعایی و دعاء انبیا قبلی بعرفة ... اللهم... اشرح لی صدري».
- ۳- صبر: صبر در مقابل عجله است و می‌دانیم که استقامت در کار هدفمند باعث موفقیت و پیروزی خواهد شد. باید پذیرفت که مردم سریعاً به دین روی نمی‌آورند ولی با صبر می‌توان در دل‌ها نفوذ کرد و روح‌ها را تسخیر نمود. بنابراین خداوند به پیامبر دستور می‌دهد: «فاصبر كما صبر اولوا العزم من الرسل و لاتستعجل لهم»^۱.
- ۴- تواضع و فروتنی: در چند جای قرآن به پرهیز از تکبر سفارش شده است. در روایت از پیامبر اکرم ﷺ نیز آمده که: «تواضعوا لمن تعلمونه و لاتکونوا لجابرة العلما» پیامبر در یکی از سفارشات به عمر بن مرة (از چهره‌های تبلیغی) می‌فرماید: «مستکبر مباش». ^۲ حتی در مورد راه رفتن سفارش به عدم تکبر شده است.
- ۵- شجاعت: شجاعت یکی از عوامل موفقیت است که در مقابل ترس قرار دارد. شجاعت باعث ایجاد رعب و ترس در مقابل می‌شود و عالم شجاع کمتر دچار ترس و خطاهای احتمالی آن می‌شود. قرآن می‌فرماید: «بخشونه و لایخشون احداً»^۳.
- ۶- گذشت و عفو: یک رهبر دینی باید دارای از خود گذشتگی و رحم باشد تا بتواند به آسانی دل‌ها را به سوی خود جلب کند. خداوند می‌فرماید: «و لو کنت فظاً غلیظ القلب لأنفضوا من حولک»^۴ در سیره حضرت رسول ﷺ آمده که آن حضرت، قاتل عمویان و مثله‌کننده وی را بخشیدند.
- ۷- مدارا: مدارا شبیه صبر است با این تفاوت که صبر در مورد بلاهای الهی به کار می‌رود؛ اما مدارا در مورد مصائب و مشکلاتی که از سوی مردم به وجود می‌آید. مدارا در مقابل کاری صورت می‌گیرد که از روی جهالت و نادانی سر زده باشد. پیامبر اکرم ﷺ می‌فرماید: «امرت بمداراة الناس كما امرت بتبلیغ الرسالة»^۵ در این

۱. احقاف/۳۵.

۲. تبلیغ، ح ۲۳۴.

۳. احزاب/ ۳۹.

۴. آل عمران/ ۱۵۹.

۵. تبلیغ، ح ۲۳۳.

حدیث به مدارا با مردم در امر تبلیغ دین امر شده و نشان دهنده اهمیت آن است. در جایی دیگر پیامبر ﷺ به «أمرتُ بمداراة الناس»^۱ سفارش کرده‌اند.

۸- پرهیز از حسد: حسادت عملی زشت و قبیح است و در روان شناسی به پرهیز از آن تأکید شده است. در تاریخ اسلامی، عامل ایمان نیاوردن و نفاق بسیاری همین حسد است، چرا که حسادت، آسایش را از بین می‌برد و مانند آتش زیر خاکستر است.

۹- وفادار بودن: وفا داری یعنی پایدار بودن به عهد و قول، و به شکننده عهد، ناکث گفته می‌شود. قرآن می‌فرماید: «أوفوا بالعقود»^۲ یعنی به تمامی پیمان‌هایی که بسته‌اید وفادار باشید. در تاریخ آمده، پیامبر، قراردادی با مشرکان مکه بست مبنی بر اینکه اگر مشرکی از مکه به مدینه آمد و مسلمان شد، پیامبر حق پذیرفتن ندارد. جالب است که بعد از امضای قرارداد، شخصی همان هنگام ایمان آورد و پیامبر از قبول او امتناع کرد.

۱۰- امانت دار بودن: امانت داری یعنی در مقابل اعتماد دیگران خیانت نکردن، و یکی از خصلت‌های مشهور پیامبر امین بودن ایشان است. پیامبر ﷺ در لحظات آخر خروج از مکه به علی رضی الله عنه سفارش کرد که امانت‌های مردم را به خودشان برگردان.^۳ اهمیت امین بودن پیامبر آنگاه مشخص می‌شود که مردم مکه با تمام مشکلاتی که برای پیامبر ﷺ بوجود آورده بودند، باز هم به او اعتماد داشتند. پیامبر ﷺ می‌فرماید: «لادین لمن لا امانة له»^۴.

۱۱- راز ورزی: راز به خبری یا گفته‌ای از دیگران اطلاق می‌شود که به امانت به کسی انتقال می‌شود. رازداری صفتی است که در نزد بزرگان وسعت بیشتری دارد و در میان مبلغان دین چون مرجع و پناهگاه مردم‌اند باید مورد توجه بیشتری قرار گیرد. در این زمینه، پیامبر ﷺ می‌فرماید: «افشاء سر أخیک خیانة فاجتنب ذلک»^۵.

۱. همان مدرک، ص ۲۳۳.

۲. مائده/۱.

۳. جعفر، سبحانی؛ فرازهای از زندگانی پیامبر اسلام ﷺ.

۴. بحار الانوار ۱۰۱/۲۳۸.

۵. بحار الانوار ۶۸/۱۵۴.

۱۲- اخلاص مبلغ: هر کاری که از روی نیتی پاک برای دیگران انجام شود، دارای مزد و پاداش مخصوص نزد خداست و اگر کسی را بدون چشم داشت مردم و برای خدا انجام دهد، خود خداوند به وی توفیق بیشتری عطا می‌کند؛ اما اگر عملی به نام خدا انجام شود ولی در واقع برای چشم مردم باشد، گویا عملی انجام نشده و مورد بازخواست خداوند قرار خواهد گرفت. در این زمینه، پیامبر اکرم ﷺ می‌فرمایند: «ما من عبدٍ یخطب خطبة الا الله سائل عنه ما ارادها»^۱ و در جایی دیگر خطاب به ابوذر آمده است: «ما من خطیب الا عرضت علیه خُطْبَتُهُ یوم القیامة و ما اراد منها».^۲

۱۳- عالم عامل: عامل بودن یکی از ارکان مبلغ است. در مثل مشهور آمده که «عالم بی عمل چو زنبور بی عسل است» نیز می‌دانیم که نتیجه بی عملی، حسرت در قیامت است؛ چنانکه عمل کنندگان وارد بهشت می‌شوند اما آنها که دستورات دین را انشا می‌کردند اما خود بدان عمل نمی‌کرد، جای گاهشان دوزخ است. پیامبر ﷺ فرمودند که در معراج خطبا را دیدم که لب‌هاشان بریده می‌شد! و این است سرنوشت علمای دور از عمل. قرآن می‌فرماید: «اتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ».^۳

۱۴- عالم بودن (آگاهی به دین)

عالم بودن در سه حوزه (علم به دین، به زمان و زبان) باید مورد بررسی قرار گیرد. الف: عالم به دین: چنانکه می‌دانیم تولید و بقای هر فرهنگی مبتنی بر وسعت و غنای علم و آگاهی بشر است. در فرهنگ اسلامی و در حوزه تبلیغ کلید اصلی ترویج و احیای دین، در گروه آگاهی به مناسبات دینی و بشری است: «لاتأمر بالمعروف و لاتنه عن المنکر حتی تکون عالماً و تعلم ما تأمر»^۴ و دانستن کلیات و جزئیات دین، اولین توصیه در دین ورزی و تبلیغ آن است: «لا یقوم بدین الا من أحاطة من جمیع جوانبه».^۵

قطعه ابری که بود ز آب تهی
کی تواند که کند آب دهی

۱. کنز العمال ۱/۱۹۲.

۲. الأمالی، شیخ طوسی، ص ۵۳۰.

۳. بقره/۴۴.

۴. تبلیغ، ح ۱۷۰.

۵. همان مدرک، ح ۱۷۲.

ب: عالم به زمان: یکی از هنرهای پیامبر اکرم ﷺ در ترویج دین، آگاهی و احاطه به دارایی‌ها و توانایی‌های زمان خودش بود. وی در ابتدا خوب فکر می‌کرد و سپس به تحلیل می‌پرداخت و سرانجام اعلام موضع می‌نمود. در تاریخ آمده است که آن حضرت گاهی از گروه کفر برای خودشان سنگر می‌ساخت مثلاً گاهی به حمایت مطعم بن عدی مشرک، وارد مکه می‌شد و آزادانه می‌گشت^۱ و گاهی مشرکی را سپری برای اهداف دینی قرار می‌داد.^۲ این درایت و تیز بینی پیامبر، راهبرد مناسبی در تبلیغ دین به شمار می‌آید.

ج: عالم به زبان تبلیغ: آگاهی به زبان مردم، یکی دیگر از ابزارهای مبلغ است. نزول قرآن بلیغ هم مبتنی با فصاحت و بلاغت عصر ظهور پیامبر در شبیه جزیره عربستان بود. در تاریخ آمده که پیامبر اکرم ﷺ در مواجهه با قبیله‌ای که به جای «ال» از «ام» استفاده می‌کردند، با آنها همان‌گونه صحبت کردند.

قریش نیز از فصاحت و بلاغت قرآن نیز و گفتار رسول خدا ﷺ بسیار نگران بود؛ چرا که سلاح پیامبر، نفوذ همین ابزار در دل‌ها جان‌های مسلمانان بود. از خصوصیت آن حضرت چنین گفته‌اند: «بیان و گفتارش در حد کمال بود و بسان یک فرد سخنوری و یک گوینده توانا با کمال فصاحت و بلاغت، آیین خود را تشریح می‌کرد.»^۳

۱۵- دعوت مردم به سوی امید به خدا در سایه عقل: وظیفه مبلغ فراخواندن مخاطب توانایی‌های عقلی و فطریات است. روشن است که دین اسلام، یک مکتب فکری محض نیست بلکه دین یک مکتب عقلی متصل به وحی است که مخاطب را به خدا نزدیک می‌کند. اگر مبلغ بتواند وجدان‌ها را بیدار کند و چراغ عقل (حجت باطنی) را روشن سازد، در این صورت وظیفه دینی او در انجام رسالت دینی کامل خواهد بود. بنابراین، شایسته است که مبلغ، تمام تلاشش را در تبلیغ دین، منعطف به سرمایه‌های خدادادی انسان‌ها (عقل، فطرت) سازد.

^۱ فرازهای از زندگانی پیامبر اسلام ﷺ، ص ۱۷۷.

^۲ در جنگ احد حامی پیامبر شدند.

^۳ فرازهایی از زندگانی پیامبر اسلام ﷺ، ص ۱۰۱.

وظایف مبلغ:

مبلغ چنانکه امر به دین می‌کند، می‌بایست موانع دینداری را نیز رفع نماید؛ زیرا زمانی نتیجه به وجود می‌آید که مقتضی موجود و مانع مفقود باشد. از وظایف مبلغ به هفت مورد اشاره می‌کنیم.

۱- ظلم ستیزی: ظلم همپایه فساد است و فساد باعث ایجاد ظلم می‌شود و این خود دلیلی برای از بین رفتن حق و حقیقت خواهد شد.

۲- روحیه دادن به فقرا یا همان مبارزه با طبقات گرای. فقراء چون دارای انگیزه و همت هستند بنابر همت‌شان تلاش می‌نمایند و زود رنج و سریع خسته نمی‌شوند در حالی که غنی دارای روحیه وادادگی و عیاشی است و نقطه توکل او ثروتش است. در حالی که نقطه اتکا فقیر همیشه خداوند است.

۳- دعوت به وحدت مبارزه با تفرقه افکنان (منافقان).

۴- مبارزه با خرافات و بدعت‌ها.

ما در این جا به نمونه‌های از خرافات که معمولاً در طبقه محرم دیده می‌شود اشاره می‌کنیم:

(۱) نخ بستن یا قفل زدن به در و پنجره‌های اماکن مقدس؛

(۲) بستن بعضی از بازویندها که جنبه مذهبی ندارد؛

(۳) سیزده به در؛

(۴) اگر در مجلسی بوی خوش آمد، امام زمان (عج) آمده است؛

(۵) انداختن سادات درون آب برای نزول باران؛

(۶) نوشتن نامه‌های مجهول که اگر نویسی چه اتفاقی برایت می‌افتد؛

(۷) لحظه تحویل سال هر جا باشی سال بعد چه اتفاقی می‌افتد.

پیامبر اسلام ﷺ در مواجهه با خرافات و بدعت، سفارشات بسیاری کرده‌اند که به برخی از آنها اشاره می‌شود: پیامبر ﷺ به معاذ فرمودند: «امت امر الجاهلیة الا ما سنة الإسلام و اظهر الإسلام کله صغیره و کبیره»^۱: «ای معاذ! امر جاهلی را بمیران مگر

آنچه که مطابق با اسلام است. اسلام را با کوچک و بزرگ آن به مردم بشناسان یا آشکار کن.»

۵- رفتن به سوی مردم: مردم به سوی مبلغ کمتر می آیند و این دعوت‌های خصوصی است که بیشتر مفید واقع می‌شود: «طیب دوار بطبه».^۱ توجه برانگیز است که هر جا مذهبی رشد کرده در بین غیرشان در گرو مبلغانی است که چهره به چهره و برانگیختن احساسات آنهاست گویای این عمل صدر اسلام که آخرین دین خداوند است نشان از وجود مبلغانی که چهره به چهره به تبلیغ پرداخته‌اند امروزه در کشورهای مختلف فقط مذهبی رشد کرده که مبلغان در بین مردم آن جامعه بوده و با نسل جوان و مستضعف کار کرده باشند. اینکه عالمی در مسجد بنشیند تا مردم بسوی او بیایند خلاف گفتار پیامبر است که اشاره شد «طیب دوار بطبه».

۶- خیر خواه مردم بودن (نصح): مبلغ با شناخت عمیق مردم جامعه‌اش، در پی اصلاح نیت‌ها و رفتارهاست.^۲ یکی از این وظایف، دور ساختن مردم از پدیده خرافات (از جمله در نامه‌نگاری تهدید آمیز که اگر این مطلب را ننویسی، فلان می‌شود...) است مبلغ باید با روش صحیح و منطقی، خیر همگان را به ایشان گوشزد کند.

۷- دعوت مسلمان‌ها به اعتدال: (مبارزه با افراط گرایان و هشدار به تفریط گراها) تفرقه‌اندازها خود سود جویانی هستند که می‌خواهند از طریق غیر مشروع به خواسته‌هایشان برسند. «ما اختلف امة بعدی الا ظهر اهل باطلها علی اهل حقها»^۳ باید بدانیم که اختلاف موجب از بین رفتن اهل حق می‌شود.

یکی از مهم‌ترین برنامه‌های دین، مبارزه با افراط و تفریط است باید رفتار آنهایی که مانند عثمان بن مظعون حد و مرزی نمی‌شناسند و آنها که هیچ‌گونه عرق دینی یا مذهبی ندارند. تنظیم و تعدیل شود. دعوت به صراط مستقیم، مهم‌ترین وظیفه مبلغ دینی است:

همه اخلاق نیکو در میانه است که از افراط و تفریط کرانه است

۱. تبلیغ، ح ۷۹.

۲. پیامبر اکرم ﷺ «خیر الناس من انتفع به الناس» بحار الانوار ۲۳/۷۵.

۳. تبلیغ، ح ۹۳.

میانہ چون صراط مستقیم است ز هر دو جانب قصد جحیم است
پیامبر اکرم ﷺ در این زمینه می فرمایند: «ان الله تعالى يحب ان تعدلوا بين اولادكم
حتى في القبل»^۱: «پروردگار متعال دوست دارد که حتی در بوسیدن اولاد عدالت
رعایت شود.»

مقام مبلغ از منظر پیامبر اکرم ﷺ

مبلغ از نگاه پیامبر ﷺ شأن و جایگاه والایی است به برخی از آنها اشاره می شود.
۱- مبلغ بهترین افراد است پیامبر است: «خيار امتی من دعا الی الله تعالی و حبب
عباده الیه»^۲.

۲- بهترین پادشاهان برای مبلغ است: وقتی بهترین عمل، تبلیغ باشد بنابراین بهترین
پادشاه مستلزم آن است: «لاخیر فی العیش الا لمستمع واع او عالم ناطق»^۳.

۳- جانشینان پیامبر ﷺ: وقتی که پیامبر «مبلغ»^۴ باشد مسلماً کسانی که دین را تبلیغ
می کنند خلفای او هستند و پیامبر برای آنها دعا کرده است: «اللهم ارحم خلفایی»^۵.

۴- مشمول دعای پیامبر ﷺ فرمود: «اللهم ارحم خلفایی ثلاثة: قال الذین یبلغون
حدیثی و سنتی»^۶.

۵- دوستان خدا: چه افتخاری بزرگی برای مبلغ که مردم را دوست خدا و خدا را
دوست آنها قرار دهد: «حَبَّبُوا الی عبادَةِ یحبکم الله»^۷.

۶- مقامش در قیامت از شهید بالاتر است: شهید با خون خود نهال اسلام را آبیاری
می کند و با جان خود باعث حراست از اسلام است؛ اما مبلغ با جان و آبرو مالش به
دفاع از کیان اسلام می پردازد.

پیامبر اکرم ﷺ می فرماید: «من ادی الی امتی حدیثاً... یغبطهم یوم القیامة الأنبیاء و
الشهداء بمنزلهم من الله»^۱.

۱. میزان الحکمة ، ح ۲۲۶۶۵.

۲. محمدی ری شهری؛ تبلیغ بر پایه قرآن و حدیث، ح ۲۰.

۳. همان مدرک، ح ۲۱.

۴. کنز العمال، ۶/۳۵۰.

۵. همان، ح ۲۲.

۶. همان، ح ۲۲.

۷. همان، ح ۴۴.

۷- شفیع مردم در قیامت است: مبلغ به سبب درجه و آبرویی که نزد خداوند دارد، قدرت شفاعت را پیدا می‌کند: «ثلاثة يشفعون يوم القيامة فيشفعهم الأنبياء ثم الشهداء».^۲

۸- پاداشی همسان عمل کنندگان: پیامبر اکرم ﷺ در توصیف دانشمندان دین و مبلغان رسالت دینی می‌فرماید: «مَنْ عَلَّمَ عِلْمًا فَلَهُ اجْرٌ مِنْ عَمَلِ بِهِ»^۳ در جایی دیگر آمده که حتی اگر کسی به دانشی اشاره کند: «فهو شريك»^۴ او شریک در پاداش عمل کننده خواهد بود.

منابع

- ۱- تبلیغ بر پایه قرآن و حدیث، محمدی ری شهری، چاپ دوم، ناشر: سازمان چاپ و نشر دار الحدیث.
- ۲- فرهنگ موضوعی مبلغان، علی شیرازی و محمد عابدی، چاپ دوم، ناشر: نشر جمال.
- ۳- فرازهای از زندگی پیامبر اسلام، جعفر سبحانی، چاپ هشتم، ناشر: نشر شعر.
- ۴- كنز العمال فی سنن الأقوال و الأفعال، طبع اولی، مكتبة التراث الإسلامی.
- ۵- بحار الانوار، مؤسسه وفاء بیروت، طبع الثانی.

^۱. همان، ح ۴۷.
^۲. بحار ۲/۱۵.
^۳. تبلیغ، ح ۴۹.
^۴. وسائل الشیعة ۱۶/۱۲۴.